

ישיבת המאה ותשע עשרה

כיום א' בסיוון תשל"ד בשעה 4.00-7.00 אחה"צ בבית האקדמיה בירושלים.

נוכחים: החברים האדונים אברמסון, אורבך, בן-חיים, ברגרין, א' הלקין, ייבין, מירסקי, מלמד, מלצר, סדן, קדרי, רוזנטל, רצהבי, שירמן, שלי. החברים היועצים אירמאי, גולדנברג, הנמן, פגיס, צרפתי, שבטאל. המנהל האמרכלי הא' בן-מנחם. חברי המזכירות הגב' בהט, קלאר והאדונים מדן, בנדויד.

הצטדקו על היעדרם: האדונים בלאו, בן-שמאי, ברגרין, ברוידא, ש' הלקין, ולנשטיין, פורת.

האדונים איתן, דותן, מורג, רבין בחר"ל.

סדר היום: א. הודעות.

ב. הרצאת הגב' מ' פרוכטמן על מפעלה המחקרי "קאטגוריות מיידעות ומתחמות בעברית בת-ימינו".
ג. ענייני דקדוק שיטתיים: כללי הצרי.

א. הא' בן-חיים: לפני שנה בחודש ניסן תשל"ג התקיימה ישיבה משותפת של ועד המינוח וועד הדקדוק לדיון בשאלה הכאובה של המבטא העברי ובעמדתה של האקדמיה בשאלה זו.

מסיכומי הישיבה ברור, שהמנהלה הייתה צריכה, ועדיין צריכה, לדון במה שנאמר באותה ישיבה: כיצד לקדם את העניין? פרוטוקול זה נשלח לחברים לפני שנה. העניין יובא לישיבתה הקרובה של המנהלה והיא תדון בשאלה, כיצד יש להביא את הנושא לפני החברים.

ב. הגב' מאיה פרוכטמן, מרצה על מפעלה המחקרי, שזכה בפרס זאלצמאן תשל"ד:

קאטגוריות מיידעות ומתחמות בעברית בת ימינו

קראתי למחקרי בשם "קאטגוריות מיידעות ומתחמות בעברית בת ימינו", משום שהוא עוסק במכלול הבעיות הקשורות ביידועו של שם-העצם ובתיחומו, ובעיקר במעמדה של "ה'א היידוע" על כל המערכות האפשריות, שהיא משתפת בהן. בהרצאתי זאת אפרט את מרבית השאלות המעסיקות אותי; לחלקן מתחילות להסתמן תשובות, חלקן עדיין נמצאות לגמרי ב"צריך עיון". יש לזכור, שהמודלים והמערכות שיצמחו מתוך המחקר, מבוססים על עבודה פילולוגית במהותה, ועללי לרכז את הנתונים על-ידי שאיבה ממצה של עדויות רבות מלשון הידיעות בעיתונות הישראלית, לשון הספרות בדור האחרון, לשון כתיבת העיון והלשון המדוברת - וחשיפת היסודות מן הרובד האחרון תהיה קשה במיוחד. כל הדברים שאביא עכשיו הם מתוך תהליכים של עבודה.

במסגרת תורת הקבוצות של השפה מתגלית המערכת של היסודות התוחמים את שם-העצם, חלקם מקדימים אותו וחלקם באים אחריו, והם נקבעים על-פי צורכי

הקונטקסט. מן היסודות המקדימים – אותו בצירוף "אותו איש", מן היסודות הבאים אחרי השם – כינוי הקניין הדבוק לשם העצם. למשל ספרי. בין היסודות האלה תופשת מקום מרכזי ה"א היידוע. שאלת תחומי משמעותה ואפשרות השתתפותה בקטגוריות ותת קטגוריות רבות, בהשוואה לתחומי משמעותם וצורת ביצועם של יסודות מקבילים לה בשפות אחרות, טרם נחקרה. אמנם הוחל בטיפול בנושא זה בעברית בת ימינו, ונכתבו על היידוע מחקרים חשובים בידי חיים רוזן, ועוזי אורנן, כפי שאפשר לראות בספריהם ובמאמריהם¹; אך עדיין נותרו צדדים רבים בו, שיש לעסוק בהם ולטפל בהם; ולא רק בעברית טרם נחקר הנושא הזה עד תומו, אלא גם בשפות האחרות. ספר שעוסק כולו בשאלת היידוע והתיחום, שנכתב לאחרונה (1972) בידי ג'ירי קראמסקי², שמתיימר לעסוק בשאלת היידוע על כל צדדיה הן הפאראדיגמטיים והן הסינטאגמטיים, ושרוצה ליצור את הטיפולוגיה של השפות כולן על פי הבוחן של תווית היידוע, אין לו לומר בעניין העברית אלא שה"א היידוע מקדימה את השם, ושהיא מיידעת אותו, וכן מזכיר הוא את ההתאם ביידוע בין גרעין ללוואי-תואר, כלומר, מ"ילד קטן" נוצר "הילד הקטן".

ביידוע אני מתכוונת בראש ובראשונה לקטגוריה הנטייתית המתגלה בניגוד השולחן לעומת שולחן, כלומר, התחלפותה של ה"א היידוע באפס. לה"א היידוע משמעות מצמצמת ומשמעות מכלילה: ישבתי ליד השולחן – לה"א תפקיד מצמצם. במשפט: השולחן רהיט – לה"א אפקט מכליל. כשאני מדברת על חילופי ה"א באפס, אני מתכוונת לאותה ה"א בעלת התפקיד המצמצם. וכשהיא מתחלפת באפס, נוצר הזוג של יידוע או תיחום לעומת סתמיות.

כאן מתעוררת השאלה: האם יש משמעות יחסית למלה המיודעת השולחן – כלומר, באיזו מידה נזכר אותו שולחן באופן סתמי קודם לכן. ייתכנו שתי אפשרויות למשמעות היחסית הזאת: א. בטקסט צוין בפירוש כי היה בחדר שולחן, ואחר כך נאמר על פלוני: הוא ישב ליד השולחן. ב. בטקסט היה כתוב על פלוני, כי נכנס למשרדו, וישב ליד השולחן, וברור, כי הנסיבות שמחוץ לסידור המלים מראות, שהכוונה לשולחן שהיה במשרד, שאם לא כן צריך היה להיכתב שם: הוא ישב ליד שולחן המשרד.

בספר הדן במבנה השפה הגרמנית אומר אדמוני (עמ' 125)³ כי "לנתח את התווית פירושו לקבוע מתוך רצף הטקסט את אופני שימושה ואת גיווני המשמעות של שם העצם, שהיא משתייכת אליו". גם כאן מונה העיקרון של המשמעות היחסית של התוויות.

ובעניין זה נשאלת שאלה נוספת, האם מוטל עליי לעסוק בהנחת הקיום של השולחן (במקרה שלא הוזכר קודם לכן בטקסט כלל) במסגרת כללי התחביר, כפי שמציע אורנן, העוסק בדקדוק העומק של ה"א היידוע, או שהנחת הקיום נמצאת במישור הלוגי, ואנחנו מקבלים אותה כמובנת מאליה בתוקף הנסיבות; דוגמא אחרת: קיים אדם, ובכן יש לו עיניים ואוזניים, ועל כן ידובר על עיניו וזכרו, או ייאמר בסגנון של שיחה: הוא עיקם את האף, או: סתם את הפה. בלי שיסופר קודם לכן שאכן היו לו עיניים, אף, פה וכד'.

1. ראה, למשל H.B. Rosén, Contemporary Hebrew, Janua Linguarum, Series Critica 1977; U. Ornan, The Nominal Phrase in Modern Hebrew (Part I), 1965.

2. J. Krámský, The Article and the Concept of Definiteness in Languages, Janua Lin. (Series Minor), vol. 125, 1972.

3. W. Admoni, *Der deutsche Sprachbau*, Beck, München 1970, I. Teil, 5 Kap.

ה"א היידוע משתתפת בקטגוריות נוספות, רחבות יותר, של יידוע ותיחום, עם השם המתוחם נמצאים יחד שמות ותחליפי שמות, שיש בהם יידוע תמידי, כלומר, הרכיב יידוע נמצא בהם, בלי שיהא אפשר להפרידו מן השם או תחליף השם. הכוונה לשמות פרטיים, כינויי גוף וכו'. מצד שני נמצאת קבוצה של יסודות, שכאשר הם מצטרפים אל השם אין הצירוף הנוצר בן-יידוע, ואני מתכוונת כאן לקבוצה המכילה את "כל אחד", "אף אחד", "איזה" (במשמעות סתמית של מישוה), וכו'. נראה לי, שבכל היסודות שציננתי לעיל יש נקיטת עמדה רגשית, גם בה"א היידוע. רכיב "נקיטת העמדה" בולט במיוחד במקומות שאין הה"א מתחלפת שם באפס, ובדרך כלל נוסף לכיטוי מרכיב נוסף - כינוי הרמוז. נתבונן בביטויים הבאים (כולם מתוך "החיים הקצרים" לא' מגד):

ההטרדות הללו. (9)

ועכשיו, העסק הזה עם ז'נט. (9)

ציונה זו! (22)

ההתגנבות הזאת בערכים, החזרה הביתה לאחר חצות...

החוצפה הזו לקרוא לו גוגו! (22-23)

הביטוי האחרון שהזכרתי הוא שווה ערך לביטוי: איזו חוצפה לקרוא לו גוגו! בקרב כל הביטויים האלה אין ה"א היידוע ניתנת להמרה באפס, והשיתוף בין שני המרכיבים - ה"א היידוע וכינוי הרמז - ששניהם, כפי שנראה לי, הם בעלי מרכיב של נקיטת העמדה הרגשית, בונה נקיטת עמדה חדשה - ה לפני הגרעין + ה + זה אחרי הגרעין, או "איזה" + הגרעין בלבד. תבנית זו היא כה חזקה, עד שבשפה המדוברת מוצאים אנחנו אותה בסביבות, שבלא נקיטת העמדה הרגשית הזאת אין "זכות קיום" לה"א הידיעה - היוסי הזה, וכו'.

שאלה נוספת שמעסיקה אותי היא מעמדו של "כל" בכל הצטרפויותיו לסומך פרונומינאלי או אחר. אני מתכוונת כאן לשימוש כללי לעומת שימוש דיסטריבוטיבי - "כולם" לעומת "כל אחד ואחד", "כל איש" ויחסו ל"כל האנשים", וכו'. בחקר מעמדה של ה"א היידוע" כמסמנת נושא במשפט, מעסיק אותי מעמדם של מתחמים אחרים של השם, שגם הם יכולים להיות מצייני משפט ולבוא באותה קבוצת הבחירה של ה"א היידוע". בקטגוריה זו ייכלל חלק גדול ממשלמי השם, הנקראים בתחבר "לואים", ונראית לי הצעתו של אורנן לראות את ה"א היידוע כלואי מיוחד, למרות הבעיות שמתעוררות עם קביעה זו.

דרך משל, המשפט המקראי: "ונביא מורה-שקר הוא הזנב" (יש' ט, יד) מעמיד בעמדה שווה את המשלים "מורה-שקר" עם ה"א היידוע המצטרפת ל'זנב', ומאפשר לצירוף הראשון לעמוד במעמד של נושא, למרות שמבחינה פורמלית אינו מיודע. ייתכנו אפשרויות כאלו בעברית בת ימינו, אך עדיין אינני יכולה להביא בסוגיה זו דוגמאות משכנעות, שיש להן תיעוד.

מטרת החקירה תהיה גם לקבוע, באילו דגמי-משפט שמניים מציאותה או אי מציאותה של ה"א היידוע משפיעה על אפשרות בניית משפט עם או בלי כינוי גוף כאוגד: האדם נבון לעומת אדם נבון ואדם הוא נבון וכו'.

מלבד העיסוק התיאורטי ומיון החומר לקטגוריות כלליות, שה"א היידוע משתתפת בהן, אוספת אני במחקרי את הפרטים המצטרפים לכדי תמונה של מלים וצירופים שהולכים ונקבעים בעברית בת ימינו, ברכדים השונים, כמיודעים תמיד, חלקם בצירוף ה"א, שאינה מתחלפת באפס, כמו מועצת הביטחון, חמש המעצמות

הגדולות, ולאחרונה אף המובלעת ואזור הדילול, ביטויים שאנו עדים ממש להיווצרותם ומלים שהה"א הוסרה מהם, כמו, בעיתונות, אר"ם (כוח החירום של אר"ם) וצמידיות שהן תארים, שבעיתונות באות ללא ה"א, כמו: גנראל סילסוואו, אלוף טל, מפקח שמעון טל, סנאטור ג'קסון וכר, לעומת הגנראל, האלוף, המפקח, הסנאטור בהתאמה, שברדיו ובטלוויזיה. ב'החיים הקצרים' לא' מגד נמצא במעמד מידוע גם מס הכנסה...

מחוסר זמן לא אוכל לעמוד על בעיות נוספות המעסיקות אותי בעבודתי, ואני מקווה למצוא להן פיתרון. אציין עוד, שאערוך ניסיון לקבוע אותן השפות, שמבנן הקטגוריאלי בתחום הנחקר דומה במיוחד לזה שבעברית בת ימינו, ואנסה לתרום בכך לסרטוט תדמיתה הטיפולוגית של העברית הזאת.

הא' בן-חיים: במקורות העתיקים החילופים בתחום זה הם עצומים. עד עכשיו לא הגיעו חכמים לחקר החוקים של השימוש בה"א הידיעה בלשון המקרא ובלשון חכמים. אפשר שמחקר זה על הלשון החיה יסייע גם לידיעה זו.

ג. הא' אברמסון (יר'ר): הפרק על כללי הצירי הוא המשכם הטבעי של הפרקים הקודמים, והדיון בו יקדם את החלטותינו בעניינים אלה.

הא' בן-חיים: מימי ועד הלשון אנו עוסקים בשיטתיות בבדיקת שאלות מסובכות בדקדוק העברי, שהעלתה תחיית הדיבור העברי, שאלות שאין להן תשובה מספקת ומחייבת בדקדוק המקרא. במשך שנים רבות הגיע אלינו חומר, וגם בעצמנו אספנו חומר. מייננו אותו וריכזנו את השאלות, שהן בתחום השם. יבוא הזמן ונדון בשאלות בתחום הפועל, שהן קלות יותר מרבות מן השאלות שבתחום השם.

במשך שנים עסקנו בשלוש חטיבות: שמות בעלי קמץ, שמות בעלי פתח, שמות בעלי חולם. פרסמנו את החלטות בנוגע לשמות על קמץ ופתח ומסרנו אותן למשרד החינוך והתרבות, והן הולכות ומוגשמות בהוראה. ההחלטות על החולם הובאו בכרך י"ט-כ' של "זיכרונות האקדמיה".

היום אנו מביאים פרק נוסף, אולי מן הסבוכים ביותר בדקדוק העברי. הקמץ היה מסובך, וסיבוכו נבע מטיב המקורות. בתחום הדקדוק המקראי יש תשובה כמעט לכל השאלות בעניין זה. הואיל ובלשון החדשה יש מלים שבאו מלשון חכמים, מלשון מאוחרת, ויש חריגים שונים - היה צורך לדון בהם ולראות, באיזו מידה אפשר להטיל עליהם את החוקים של לשון המקרא, ומתי יש לנסח חוקים חדשים. בצרי השאלה מסובכת. בעצם, במקרא עצמו יש דרכים שונות. בצרי אין השיטה העקיבה שיש בקמץ. בהרבה מקומות, שהצרי לכאורה לא צריך להתקיים בנטייה, הוא מתקיים. הואיל ויש לנו ערבוביה זו אף בתחום המקרא, היה צריך למצוא דרך אפשרית להורות הדקדוק - לעשות את הנושא פשוט יותר, ועם זאת לסמוך על מקורות קדומים; לשלב לא רק את החדש, אלא גם את הישן, ולראות מה אפשר לעשות כדי להגיע למשהו אחיד יותר. השאלות היו קשות מאוד. שנים רבות עסקו ועדות בשאלה זו.

הוועדה, כאשר היא מכינה את החומר, הריהי עוסקת בדרך כלל בדברים שאינם מובנים מאיליהם. כאשר היא מגישה את החומר, הריהי מביאה - לשם השלמות - גם חוקים פשוטים ומובנים מאיליהם. היא מציעה מערכת כללים בנושא מסוים. לפיכך תמצאו כאן גם דברים, שהם מובנים מאיליהם. ואני מבקש, שלא תתמהו על

הוועדה, שהיא מספרת דברים ידועים. עם זאת דברים מרובים שאינם ידועים היא מנסה לתת להם תשובה, ועד כמה שאפשר תשובה אחידה. הייתה מחלוקת במשך שנים. ואם בכל זאת הוועדה מביאה הצעה על דעת כל חבריה, סימן הוא שראו החברים שבלא פשרה אי אפשר להציע מערכת כללים סבירה ומקובלת על רבים. בפינו בקשה מן המליאה, שתתייחס לעבודת הוועדה ככובד ראש, ותדע שידעה הוועדה את כל הדברים שסטתה בהם מכללי לשון המקרא. לאחר הדברים הכלליים האלה אני מבקש מן הגב' בהט, שתקרא לפניכם את הכללים. הללו נשלחו אליכם לעיון לפני שבועות אחדים, ואף הגיעו אלינו קצת הערות עליהם. אם יהיה צורך להסביר את נימוקי הוועדה, היא תוכל להסביר אותם, ואם לא - אשלים אני ואמלא אחריה. מבקש אני לומר, שבזכות עבודת הוועדה במשך שנים הרבה אנו מתקרבים ליישוב כל הבעיות שלא נתיישבו עד עתה הן בשם והן בפועל. בכללי הצירי עשינו יותר מחצי מלאכה.

הגב' בהט (קוראת):

כלל א': הצרי המלא מתקיים בנטייה תמיד: אֵיכָה, אֵיבֹוֹתֵיהֶם; אֵיד, אֵידֶכֶם; אֵימָה, אֵימֹוֹתֵיכֶם; וכן אֵיפָה, אֵיתָו, פִּיצָה, הֵיכָל, חֵיק, פִּילפֹוֹת, מִידַע, מִיטָב, מִימָן, מִישָׁרִים, מִיתָר, עִירָם, צִידָה, רֵיק, תִּימָן.

הא' שבטיאל: לדעתי, יש להשמיט את הצורות המובאות ולהעמיד את העניין על כלל אחד בלבד. "לעולם כל צרי מלא (ביו"ד) מתקיים בנטייה". ואם הצורות מובאות כדוגמאות בלבד, יש להוסיף לפניהן תיבת "כגון", שלא יסברו הסוברים, שאלו בלבד נטייתן כך ולא אחרות.

הא' שבטיאל: כדאי לצרף לדוגמאות חק (חסר יו"ד) המצוי גם הוא במקרא. אגב, מהו היחיד של מְתִים (=אנשים)?

הא' אברמסון: זה ודאי לא צירי "מלא".

הא' ייבין: מה דין מלה כמו לָב?

גב' בהט: זה מופיע אחר כך בכלל ד'.

הא' אברמסון: כאן מדובר ב"צרי מלא".

הא' הנמן: יהיה צורך לקבוע, איזו מלה נחשבת כבעלת צרי מלא, ואיזו לא. הא' שבטיאל כבר העיר, שיש כתיבים שונים, ויש מלים, הבאות בכללים האחרים, אשר אף במקרא נכתבו לעתים ביו"ד. או שנגדיר הגדרה כוללת, מה פירוש "צרי מלא", או שנפרט את המלים, שאנו רואים בהן את היו"ד כחלק של שורש המלה, להבדילן ממלים אחרות, שאנו רואים בהן את היו"ד כיתרה, ואת הצרי שם לא כצרי מלא. מכל מקום, צריך להבהיר את המונח באופן מפורש.

הא' מלצר: כתבתי ושלחתי לוועדה הערות, הנוגעות לא לעצם ההחלטות אלא לניסוח של הכללים. ההערה הראשונה הייתה בעניין הצירי המלא. אין זה מונח שהוא ידוע לרבים. סתם מורה אינו יודע, מה זה "צרי מלא", הוא יודע רק חולם מלא וחולם חסר. מן הראוי לומר בפירושו: "צרי שיש אחריו יו"ד".

הא' אברמסון: כדי שלא להאריך, אני חוזר ומדגיש, כי עניין הניסוח אינו נוגע למליאה. כאן מדובר על עיקרים. המנסחים שינסחו את הכללים יכתבו "כגון" במקום שצריך, ואולי יוסיפו ואולי יגרעו כמה תיבות. כאן מדובר על עקרונות, ובהם יש להחליט.

הא' קדרי: אולי כדאי לציין הערה, שרשימת הדוגמות כאן היא רשימה בסדר א"ב, שהרי לא נמצאו מסגרות כוללות לכל המלים המנויות כאן. למעשה הרשימה המובאת בסדר א"ב מכירה בכך, שאי אפשר לנסח כאן כללים לא לפי משקלים ולא לפי בתים אחרים. רשימת הדוגמות מובאת מחוסר כללים בנקודה זו.

הא' בן-חיים: אנו נוהגים בדיוננו בכללי הדקדוק להצביע על כל כלל לחוד בהצבעה ראשונה, כדי לראות קודם כול, איך מתקבל כל כלל. אחר כך מצביעים הצבעה כוללת. נצביע אפוא על כל כלל לעצמו הצבעה ראשונה. (הא' הנמן: כהצבעת ניסיון). לעתים יקרה שהחלטה בכלל אחד אינה מתיישבת עם החלטה בכלל אחר. בשעה זו לפחות עלינו לדעת את דעת המליאה, ועל פיה נוכל להביא הצעות מגובשות יותר. צריך שתדע הוועדה, אם כלל מסוים נתקבל על דעת המליאה או לא.

הא' הנמן: אם הבנתי אל נכון את הערת היושב-ראש [פרופ' אברמסון], שאין מקום לדון במליאה בניסוח המפורט, נדמה, שאין לכלול בכך את שאלת הצירי המלא, השייכת בלא ספק לעקרונות. אם המליאה עומדת להחליט על קיום קאטגוריה של "צרי מלא" בפונטיקה העברית, הרי צריך להבהיר לפחות ברמז מהי הגדרתה. גם אם נהפוך זאת לעניין של כתיב בלבד (הצירי - יש שהוא נכתב מלא, ויש - חסר), צריכים הדברים להיאמר בפירושו.

הגב' בהט: השאלה נדונה בוועדה. התלבטנו, כיצד יש לנסח את הכלל. למעשה הלכנו בדרך שנהגנו בחולם המלא. אמרנו, שהחולם המלא מתקיים בכל הנטייה. והוא הדין בצירי מלא. קבענו, שצירי שהוא מלא בניקוד - ואנו עוסקים כאן רק בכללי הכתיב המנוקד - מתקיים בנטייה תמיד.

הא' הנמן: האקדמיה תחזור ותקבע, איזה נחשב מלא ואיזה חסר?!

הגב' בהט: חשבנו, שדי בדוגמאות אלה. אחר כך ניתן את הדעת על כך.

הא' מלצר: לא טוב, אם צריך תחילה לראות את הדוגמאות, כדי לדעת לבסוף, כי בצירי מלא מתכוונים לצירי שיש אחריו יו"ד.

הא' מדן: כללים אלה אינם נעשים כשביל אנשים שהם בלשנים ובקיאים בתורת הצרי - לפחות לא בשבילים בלבד הם נעשים - אלא בשביל כל מורה וכל אדם מדבר עברית, שרוצה להשתמש בהם.

לכן אין מחלקים את המלים לקאטגוריות אטימולוגיות וצורניות, אלא הכלל בא לומר לאדם, הבא לחבר ספר או להורות דקדוק - מהו מעמדה של מלה, אשר במילון שבידיו היא כתובה בצרי מלא: דע לך, שצרי זה אין כללי השינויים בנטייה חלים עליו, אלא הוא נשאר חי וקיים, בין שהיו"ד היא רק סימן של כתיב, ובין שהיו"ד היא סימן של שורש ומעידה על אטימולוגיה. זה לא נוצר בשביל חוקרים, אלא בשביל אדם מן היישוב, הרוצה לדעת נטייה. אומרים לו: מצאת צרי ואחריו יו"ד - דע לך, שהוא קיים בכל הנטיות, ושולם עליך ועל לשונך.

הא' ייבין: אני תובע הגדרה, דווקא משום שזה מכוון לכל אדם. לא כל אדם מבין מהו "צרי מלא".

גב' בהט: אפשר לכתוב "צרי שאחריו יו"ד".

הא' ייבין: "צרי שאחריו יו"ד אף בכתיב חסר".

הא' אברמסון: הניסוח יהיה עשוי להבנתם של המשתמשים בכללים.

הא' ברגרין: להוסיף: "בכתיב מנוקד מלא--".

הא' בנדויד: מה דין מִיְנָקָת?

גב' בהט: נוסיף כאן מִיְנָקָת.

הא' אירמאי: לאחר "הצרי המלא (כלומר שיש אחריו יו"ד) יש להוסיף את המלה "כגון".

הא' בן-חיים: יש להניח, שחברי האקדמיה יודעים מהו "צרי מלא". השאלה שלפנינו היא לקבוע את הכללים. ואשר לשאלה, איך נביא את ההחלטה לבית-הספר, יבואו המורים ומחברי ספרי הדקדוק ויגישו זאת בדרך הנראית להם, כדרך שעשה י זיגלמן ז"ל בכללי הקמץ שלנו. "צרי מלא" הוא מונח ידוע בדקדוק העברי. אנו משתדלים לדבר אל המליאה כמונחים ברורים, שכל חברי האקדמיה יודעים אותם, והניסוח לתלמידים הוא עניין לעצמו.

בכללינו אנו מתכוונים למלים הקיימות, ויש נוהג שונה בצרי לעומת הקמץ או החולם. החולם המלא מתקיים, והחולם החסר אינו מתקיים. החולם החסר הופך לשווא או לקמץ קטן, ואילו הצרי החסר לא תמיד הופך לשווא. לכן אי אפשר לנסח את הכללים בלי למנות את המלים שיש בהן צרי מלא לחוד ומלים שיש בהן צרי חסר לחוד. ועד יבואו מלים חדשות, שנצטרך לומר עליהן אם הן בחסר או במלא.

הא' אירמאי: דווקא אחרי דבריו של הא' בן-חיים אני נבוך. הייתי מעדיף, אילו נכתב "כגון", כי הדוגמות הוצעו ע"י הוועדה. יכולתי להביא דוגמות אחרות, ולא רק מינקת, כגון איקר (איברים במונחי המתמטיקה).

הא' בן-חיים: מלה זו כבר נפסלה. אבל על כך עוד נדבר.

הא' אירמאי: למה לעשות כללים, שהם טובים רק למלים קיימות. הכלל צריך להיות נכון גם לגבי חידושים. חידשו מלה מינע (סוודר) – האם מלה זו אין לה נטייה? לכן מוטב לכתוב "כגון". פירוש הדבר, שנאפשר גם חידושים על משקל זה. שאם לא כן, נמצאנו מחייבים את האקדמיה לדון בצורתו הדקדוקית של כל מונח חדש. ואין הכלל, אלא אוסף של חריגים. הרבה יותר קל להכין ספר דקדוק עם כלל, שיהיה נכון תמיד. לכן יש להביא דוגמות גם ממלים קיימות.

הא' אברמסון: יהיה כלל, ואחר כך יתאימו את התיבות או ישקלו, אם הן מתאימות לכלל זה או לא. ינסחו את הדברים באופן שיהיה ברור לכול.

הא' אורבך: נוסיף "כגון".

הא' מלצר: במקום "מתקיים תמיד" מוטב לומר "מתקיים בנטייה".

בעד אישור כלל א' הצביעו 18	
אין	נגדו
2	נמנעו

הכלל אושר

הגב' בהט (קוראת) כלל ב.

הצירי החסר מתקיים בנטייה:

1. בשמות בני הברה אחת, שאינם נדגשים בנטייה, כגון: אל, אלי, אלך, אלכם, אלים, אלי (הארץ), אליהם; אד, אדים, אדי (המים), אדיהם; גו, גור, גום, גוים, גויכם; פף, פפים, פפי (החופים); גר, גרות, גרותי, גרותיכם; רע, רע- (המלך), רעים, רעיו, רעיהם; עט, עטי, עטים, עטכם, עטיכם; זד, זדים זדי (עולם); פן, פנים, פניהם; סט, סטים, סטי (דרך); גר, גרים, גרי (צדק); מת, מתך, מתים, מתי (מדבר).

יוצאים מן הכלל:

א. השם עץ נוטה בקיום הצירי ביחיד, כגון עצי, עצכם, אבל ריבוי מתבטל בו הצירי בנסמך ולפני הכינויים הכבדים: עצים, עצי (הגן), עצים, עציהם.
 ב. בשמות בן ושמ משתנה הצירי לשווא, כגון: בנני, בננו, בנכם; שמו שמותיכם, שמוטיהם. לפני שווא משתנה הצירי לחירק: שמך, שמכם; בנך, בנכם. הנסמך של בן הוא בן – בסגול.
 2. בשמות ממשקל פעל (וכולם עה"פ שלהם א'), כגון באר, בארי, בארך, בארכם, בארות, בארות (הנגב), בארותיהם; זאב, זאבי (ערבות); כאב, כאבך, כאבי (ראש); פאר, פארים, פארי (הראש); ראם, ראמים, ראמיו; שאר, שאר (בשר), שארי, שאריהם.

הערה: במקרא יש גם בארות (חמר) פארי (המגבעות).

3. בשמות בני שתי הברות המוטעמים מלרע (בלא שיקדם להן שווא נע), וההברה הראשונה מנוקדת בצירי, כגון: אלה, אלוֹתֵיהֶם; גרה, גרוֹתֵיכֶם; זעה, זעֵתְךָ; פרה, פרוֹתֵיכֶם; לדה, לדֹתְךָ; נכר, נכֹר (הארץ); מתה, מתוֹת (המגפה); עדה (נקבה של עד), עֵדֶת (התביעה); זהה, זהוֹ, כהה, כהה (עור) וכן: גהה, קכה, צאה, תבה, פנה, ראה, שכר, גאה, דהה, לאה, קהה.

הא' שבטאל: עֵטִיכֶם (בקיום הצרי) - האם יש מקור לדבר? במקרא אין אנו מוצאים שם זה בנטייה. האם יש מקור כלשהו במקורות, או שזוהי קביעתה של ועדת האקדמיה? אם אין משהו במקורות המחייב אותנו לנקד כך, הרי לבי אומר לי, שמוטב לבטל את הצרי בנטייה כדי להבחין בין עט ובין עֵיט (העוף, ויהא שם זה כנטיית עץ עצי-כס).

הגב' בהט: זו כדוגמת שאר השמות המנויים כאן.

הא' שלי: למה להרבות יוצאים מן הכלל?

הגב' בהט: הכול רגילים לומר עֵטִיהֶם, זה גם נובע מן הכלל. למה לנו לעשות יוצא מן הכלל?

הא' הלקין: האם בכך אנו יוצאים ידי חובתנו כלפי שמות כמו קן, אם: אמי, קני.

הגב' בהט: זה נאמר בכלל ד. יש כלל מיוחד על השמות הנדגשים, ושם הובא אם.

הא' ייבין: מה שכתוב פה נכון הוא לגבי יודעי עברית. אם אנו מתכוונים לתת זאת למי שבאים ללמוד עברית - זה לא מספיק.

הא' אברמסון: קודם כול צריך לנסח את הכלל, ואחר כך לקרב את הכלל ללומדים.

הא' ייבין: אין לי הצעה איך לנסח, אבל ברור לי, שאי אפשר לעשות מה שעשתה הוועדה. מופיעות כאן כל מיני מלים, אחר כך בא כלל אחר, ורק בכלל ד' מדובר על אם-אמי, לב-לפי. צריכה להיות הגדרה. אדם שאינו יודע עברית - לא ידע מה בין מת לבין לב.

הא' מדן: זהו כלל בשביל מחברי ספרי לימוד או בשביל מורים, ולא בשביל מי שאינו יודע עברית.

הא' ייבין: אני רוצה שיהיה כלל, שמי שאינו יודע עברית יבין מה עליו לעשות. מן הכללים האלה הוא אינו מבין זאת. הדרך שבה בחרה הוועדה רק מבלבלת את אלה שאינם יודעים עברית; היא גם מבלבלת את היודעים. יש לנסח את הכללים בדרך שתובן לכל אדם שאינו יודע עברית.

הא' בן-חיים: אני מבקש להפנות את תשומת לב החברים, שיש כאן חמישה כללים: כלל א', שהכול מודים בו - הצרי מתקיים במלה כשגם בניקוד כתובה בה יו"ד. כלל ב' - הצרי מתקיים גם כאשר אין יו"ד, לפי הפירוט שפירטה הוועדה. ואחר כך יש שלושה כללים, שבהם הצרי משתנה. הוא יכול להשתנות לכמה אופנים - לשווא, לחירק ואפילו לסגול. בכלל זה, הדן בצרי "חסר" המתקיים - נערך החומר לפי המשקלים.

הא' שבטיאל שאל - מהי המסורת? קשה לומר, שהוועדה ידעה בדיוק, כיצד נהגו בכל מלה ומלה, למשל, בשירה העברית בימי הביניים. אי אפשר להשתות את ההחלטה, עד שיעשו מחקרים על כל דבר ודבר. דבר אחד ברור - שאין על כך תשובה במקרא; ואף על פי שאין דבר במקרא - הבריות כותבים ומדברים. אם הצירי הוא תנועה קצרה (מעיקרא) כמו בן או עץ - הוא הופך לשווא, אבל יש שמות רבים שאותו צירי מתקיים. הוועדה השתדלה לקיים את הצירי ככל האפשר ולהוציא מתוך הקבוצה מלים, שבאמת אי אפשר לקיימו בהן כמו עץ, עצי.

הואיל וגם המקרא "חטא" לדקדוק ההיסטורי וקיים את הצירי הזה, השתדלה הוועדה להכריע בכיוון קיום הצירי. יש משקלים, שהייתה מוכרחה להכריע בהם לצד הפיכתו לשווא, ואחרים שהכריעה בכיוון אחר. במלה עט - למה לנו להכביד, ולומר עטי וכו' בשעה שכל העולם מקיים את הצירי, וכך אף הכריעה הוועדה.

הא' אברמסון: איני רוצה לסבך את הוויכוח. אבל יש להעיר, שדווקא בנוגע למלה עט אנו מוצאים: ארבעה מתו בעטי של נחש. ויש מפרשים אותו מלשון עט, כגון רב שרירא גאון ואבן ג'נאח בשרשים שרש עטה.

הא' קדרי: איך יש לפרש את ההבדל בניסוח בין כלל א' לכלל ב'? בכלל א' נאמר "מתקיים תמיד" ואילו בכלל ב' נאמר "מתקיים" ללא המלה "תמיד".

הא' אברמסון: לכלל ב' יש יוצאים מן הכלל, מה שאינו כן בכלל א'.

הא' ייבין: הא' בן-חיים לא ענה על הערתי. בכלל ב' נאמר, מתי הצירי חסר מתקיים בנטייה בשמות בני הברה אחת. אחר כך באים שמות בני שתי הברות. בכלל הרביעי חוזרים לשמות בני הברה אחת. אני קובל על הסדר שבניסוח הזה.

הא' אברמסון: יכול להיות שנשנה את מקומו של הכלל הזה. העירותי על כך בתחילת הדין.

הא' ייבין: מה דין מלים כמו מתים? באיזה מקום צריך לציין, שאין אנו יודעים את היחיד של מתים.

הא' מדין: על כל פנים לא בכללי הצירי. מי יחפש אותה כאן?

הא' אברמסון: הכלל הוא על מה שברור.

הא' בן-חיים: יש רשימה ארוכה למדי של מלים, שנקבע לגביהן מה שנקבע כמו שאין יחיד למלת מתים. זו רשימה לעצמה, ואין להביא מלים אלה בסעיף הצירי.

הא' ייבין: למי נחוצה רשימה זו? בשביל מי היא נכתבה? כבר אמרתי והזכרתי ואמרתי, כי החומר צריך להיות מסודר באופן כזה, שכל אדם יבין אותו.

הא' מדן: רשימה זו אינה נחוצה לכל מי שרוצה ללמוד. מי שרוצה ללמוד ילך לאולפן, או ישכור לו מורה או יקנה ספר דקדוק. הרשימה נכתבה בשביל מחברי ספר, בשביל מורים, ואלה יודעים מה לעשות בה. כל מי שרוצה ללמוד - ילך ללמוד.

הא' ייבין: אני מסופק גם בזה.

הא' מדן: לכך נתכוונה הוועדה. הרוצה ילמד; ומי שאינו רוצה, שום ניסוח לא יועיל לו.

הא' אורבך: הקושי שנגרם למר ייבין קשור בסידור. הגישו לנו כללים. כלל א' היה קצר. כלל ב' לא יותר גדול מכלל א'. הוא קובע את השמות, שהצרי מתקיים בנטייה. אחרי כלל ב' היו צריכים לבוא כל השמות, שהצרי מתקיים בהם בנטייה; ורק אחר כך היו צריכים לבוא היוצאים מן הכלל. לאחר שהיוצאים מן הכלל הובאו כאן ליד כל קבוצה - נתקבלה תמונה לא ברורה. הסדר היה צריך להיות: כלל ב', 1, 2, 3, 4 - ואחר כך היוצאים מן הכלל. סדר כזה עשוי להבהיר את הדברים ולפשט אותם.

הא' אברמסון: נניח זאת לוועדה לניסוח, אחר שיהיו כללים מקובלים בידיה.

הא' בנדויד: עצה טכנית - אם יש לפי ההצעה חמישה כללים, ראוי למנות קודם את חמשת הסוגים, ואחר כך לפרט כל אחד מהם, כדי שידע המעיין מיד מה הם הכללים.

הא' מדן: הייתה שהות מספקת למקבלי הכללים לראות את כל הכללים ולעיין בהם.

בעד החלק הראשון של כלל ב. ב (1) הצביעו 21

אין	נגדו
1	נמנע

הא' ייבין: אני חושב, שדרך ההצבעה אינה נכונה. איש איננו מתנגד לנטייה עט - עטי. רבים מאלה שדיברו כאן התנגדו לדרך הניסוח, לדרך שילוב הדברים. על מה אנו מצביעים?

הא' אברמסון: על ניסוח אין מצביעים. כל ההערות הנוגעות לניסוח נרשמו. כאשר ינסחו את הכללים יתחשבו בהן. זה אינו נוגע להתקדמותנו בדיון על הכללים האלה.

הא' בן-חיים: הוועדה התלכטה בסידור הדברים. יכולנו להביא את הכללים לפי הסדר א-ב-ג-ד ו-ה, ואת כל היוצאים מן הכלל בנפרד. אז היו מתחילים לשאול על היוצאים מן הכלל. לכן בכל סעיף הבאנו את היוצאים מן הכלל של אותו סעיף. אלה הם היוצאים מן הכלל בסעיף זה. בזה גמרנו את הבעיה של שמות בני הברה אחת. אחר כך באה הבעיה של שתי הברות. וכך כל כלל וכלל ושוכרו בצדו.

הא' שלי: אני מציע, שההצבעה לא תהיה בנוסח "מי בעד?", שהרי אנו מצביעים למעשה בעד כללי דקדוק עברי קיים, שאינו טעון אישורנו. מוטב לשאול: האם יש מי שמתנגד? צריך לשים קץ לוויכוח על הסדר ועל הניסוח של הכללים המוצעים. כבר שמענו שהדברים ינוסחו מחדש, על יסוד ההערות שנשמעו:

הא' מלצר: אולי נחכה בדיון ובהחלטות עד שיובא הניסוח המלא?

הא' מדן: אי אפשר לנסח החלטות לפני שנתקבלו. לאחר שתדע הוועדה, מה הכללים שנתקבלו, וכאילו צורה נתקבלו - היא תנסח החלטות.

הגב' בהט: הוועדה הייתה מוכרחה להקיף בכללים את כל מה ששייך לנטייה של הצייר, בין שהדברים ידועים ואינם טעונים הכרעה, ובין שהם טעונים הכרעה. עד כאן לא הייתה שאלה איך להטות את המלים האלה, גם לא לגבי עט. אבל יש בהמשך דברים, שהיה מקום להכריע בהם. שם יש מקום להצדיק את ההחלטה של הוועדה או להתנגד לה. פה לא היו דברים שהם טעונים ויכוח כזה.

הא' הנמן: שאלה אינפורמטיבית: האם דנה הוועדה בנסמך של המלה עץ ביחיד? האם מכאן משתמע שהכוונה היא בצרי?

הגב' בהט: כן, בצרי.

הא' רוזנטל: כתוב על השם עץ כי "בריבוי מתבטל בו הצרי".

הא' אברמסון: אפשר לומר "משתנה" במקום "מתבטל".

הא' ייבין: לסעיף ב' - שמות בן ושם - ראשית כל זה לא נכון. העובדה כשלעצמה איננה נכונה. במקרא יש בן-נון. יש גם בן (בצרי) וגם בן (בחירק).

הא' אברמסון: במקרא יש צורה יוצאת מן הכלל - בן.

הא' ייבין: יש עשרות שמות כאלה.

הא' אברמסון: אלה שמות מורכבים.

הא' קדרי: צריך להכניס זאת באיזה מקום.

הא' בן-חיים: הכללים לא נוצרו למקרא אלא לשימוש יום-יום. למלה בן בסמיכות יש שתי צורות: בן ובן. צריך היה לבחור את המקובל. אנו איננו משנים את המקרא, גם לא את השירה העברית, ולא את הספרות.

הא' גולדנברג: כאן מדובר על שינוי בנטייה. לפי ניסוח של כללים קודמים, שיש בנטייה צורת ריבוי בנפרד, עלול להשתמע כאילו מן בן הריבוי הוא בנים. צריך לתקן זאת.

הא' אברמסון: זו הערה חשובה.

הא' אירמאי: מאחר שהצירוף בן מופיע גם בשפת יום-יום - "בן-לילה, בן-רגע" - אני מציע לכתוב, שבמקרא מצויה גם צורת בן.

הגב' בהט: אני מציעה לומר: בצירופים אלה מנקדים בן, ולא צריך לומר שזו סמיכות. לא נכתוב "במקרא", אלא נאמר: "בצירופים...".
היוצאים מן הכלל א ו-ב של סעיף 1 בכלל ב' - אושרו.

הגב' בהט: בסעיף 2 של כלל ב נאמר שבשמות ממשקל פֶּעַל מתקיים הצירי. צריך להוסיף - כן תהיינה נוטות יָלַל, רָתַת שבמקרא.

הא' ייבין: יש אפשרות שהצורה פֶּאֲרִי אינה מן פֶּאֲר אלא מן פֶּאֲר. צריך לנסח זאת באופן שיבהיר, שאין הכרע מאיזו צורה זה בא.

הא' אברמסון: כתוב כאן, שבמקרא יש גם בְּאֲרוֹת, פֶּאֲרִי. לא נאמר שזה יוצא מן הכלל. גם לא נאמר, מהי צורת היחיד.

הא' ייבין: לפי דעתי, זה לא מנוסח טוב.

הא' ברגרין: משקל בְּאֲר קשור לפי ספרי דקדוק מדעיים באל"ף, והצורה פֶּאֲרִי באה מן פֶּאֲר.

הא' שבטיאל: במקרא יש שתי פעמים צֶאֱלִים. אבינרי ואבן-שושן מנקדים את היחיד צֶאֱל. אם יש מקום לניקוד זה יש לצרף לרשימה את השם "צאל".

הא' אברמסון: איני יודע אם זה כך. זה לא נוגע לכלל זה.

הא' אירמאי: בכונטיקה יש צורך ביחיד.

הא' מדן: זה יכול להיות צֶאֱלָה; כשם שיש בשמות צמחים שונים שְׂקָמָה, שְׂקָמִים; פְּשָׁתָה, פְּשָׁתִים - כך יש צֶאֱלָה, צֶאֱלִים. מכל מקום אין זה שייך לפרק הצירי.

הגב' בהט: יש להוסיף לשמות אלה שני שמות שלא באל"ף, והצרי מתקיים בהם - יָלַל, רָתַת.

הא' ברגרין: לשני שמות אלה - יָלַל, רָתַת - אין נטייה בתנ"ך. נוסף יָלַל, רָתַת, שתהיה נטייתם כשל באר אף על פי שאין אל"ף.

סעיף 2 של כלל ב - אושר

הגב' בהט: אנו עוברים לסעיף 3 של כלל ב - שמות בני שתי הברות.

הא' בן-חיים: הכלל מסוכך. יש בציבור שלנו היום ערכוביה בדקדוק. מהי הברה? בדקדוק המסורתי מקובל שהשווא אינו יוצר הברה. בדקדוק החדש מלמדים, שהשווא יוצר הברה לעצמה. מלה שיש בה שווא - כמו גֹזְלָה - לפי הדקדוק המסורתי יש בה שתי הברות. לפי הדקדוק החדש - אלה שלוש הברות. כדי להבהיר, למה התכוונה הוועדה ב"שתי הברות" היא הוסיפה הסברה "בלא שיקדם להן שווא נע" - משום שמשמשים בציבורנו גם הדקדוק המודרני וגם הדקדוק הישן. כוונת ההסברה - שאין מדובר במלה כמו גֹזְלָה, אלא במלה כמו עֶצָה. יש כאן מלים כמו פָּאָה, מָאָה, שיש עדות ברורה מן המקרא שהצרי משתנה בהן לשווא, ויש מלים כמו עֶדָה, גֶּרָה, שהצרי מתקיים בהן. אין אנו באים לסתור את ההבדלים המסורתיים שבין מלים שהצרי ודאי מתקיים לבין מלים שבהן הצירי אינו מתקיים. אך יש קצת מלים חדשות, כמו המלה רָאָה, שאין עליה עדות במקרא. יכול אדם להחליט, למשל בסיוע הערבית, שיבוא בנטייתה שווא. או צורה כמו תָּבָה ועוד צורות אחרות, ואפילו המלה לָדָה אין בהן הכרעה. יש מלים, כמו לָדָה, שעל פי הדקדוק המקראי היה צריך להיות בנטייתן שווא, אבל על פי המקובל במשך שנים אומרים לָדָתוּ וכך בקיום הצירי. היינו חייבים להחליט, באילו מלים הצירי מתקיים, ומה לא נשנה מהמקרא. במלה קָבָה במקרא יש שווא בנטייתה. הייתה אפוא שאלה פשוטה: מה לומר במלים אלה? הוועדה הציעה לכלול את המלים האלה במסגרת המלים כמו נָכַר, שבהן הצירי מתקיים: לָדָתוּ, רָאָתוּ, קָבָתוּ. באנו לכלל דעה, שרק אותן מלים רגילות במקרא, כמו פָּאָה, מָאָה ועוד תהיינה נוטות בביטול הצירי. הן שגורות יותר מדיי בצורתן במקרא מכדי שתהיינה יוצאות מן הכלל.

הוועדה עברה על החומר ומיינה חלק לכאן וחלק לכאן. יש פה מעשה של הוועדה, והיא סמכה על המקבל. המליאה יכולה להעביר מכאן לכאן ולומר, שפאה יוצאת מן הכלל המקראי. קבענו שני סוגים.

הא' מלצר: אני מודה, שלא הבינתי מהו "בלא שיקדם להן שווא נע", ורק אחרי ההסבר אני מבין. צריך לומר: "בשמות שיש בהם שתי הברות, כשההברה הראשונה מנוקדת צרי, ואין לפניו שווא".

ואני שואל בעניין מָאָה - מְאֹתָיו. האין דרך לומר מְאֹתָיו?

הא' אברמסון: אפשר להעביר את מָאָה לסדרה הראשונה. זה טעון מחשבה והכרעה.

הא' אירמאי: מה דין המלים הבאות: שְׁדָה, עֲצָה, גְרָה, לַחַה?

הגב' בהט: מלים חדשות נוהגות על פי הכלל. לא רשמנו יוצאים מן הכלל, משום שהם רבים מדי, אבל לא נרבה עליהם. עקרונית היינו רוצים לקיים את הצרי תמיד, אלא כשהמקרא אינו מאפשר, כמו מֶאָה, לא נוכל. מלים חדשות תהיינה בקיום הצרי. זה יוצא מן הכלל. בכלל כתוב: רק שמות אלה נוטים בביטול הצרי.

הא' הנמן: כדאי להוסיף את המלה 'רַק' לפני המלים: "שמות אלה נוטים בביטול הצרי".

הא' אברמסון: הא' בן-חיים הסביר, למה לא כתבו "יוצא מן הכלל", משום שיש רבים כאלה.

הא' ייבין: כאשר כותבים תְּבָה - מביאים דוגמה. אמנם יש דוגמאות, שהצרי בטל. אבל פְּאוֹתֵי הצרי לא בטל. יש "פְּאֵת שדה". אבל נקבע, שיש לומר פְּאוֹתֵי. צריך להיות הבדל, כי יש ניקוד - פְּאוֹתֵי.

הא' אברמסון: היכן?

הא' ייבין: איני זוכר כרגע. ראיתי זאת בעיניי. האם זוהי רשימה מלאה?

הא' גולדנברג: כיוון שיש לזה סטאטוס מחייב, כדאי לפרט באיזו צורה של נטייה יש ביטול של צרי, ובאיזו צורה אין. למשל, צורת ריבוי בנפרד היא מְאוֹת, אבל שְׁעוֹת פְּאוֹת, אבל לְבָבוֹת.

הא' מלצר: צריך להכניס את הנפרד.

הגב' בהט: נכניס.

הא' אורבך: אם נותנים רשימה של שמות וכותבים, שהם נוטים בביטול הצרי, צריך לציין באיזו אות מדובר, כדי שלא לתת מקום לטעות.

הא' הנמן: צריך לקבוע, איפה הצרי נמצא.

הא' צרפתי: בעמוד 3 סעיף 4 יש מלים, שנכללות בהגדרה שאנו דנים בה: אָבוֹס, אָזוֹר. מדוע אלה אינן נזכרות כאן כחריג לכלל?

הגב' בהט: אתה מציע לצרף את המלים האלה לשמות, שנוטים בביטול הצרי?

הא' אברמסון: בסמיכות זה יהיה שונה.

הא' מדן: צריך, ששני הדברים האלה יהיו סמוכים זה לזה.

הא' בן-חיים: כאן צירפנו שמות שונים במשקליהם, אבל יש להם צד אחד שווה בצרי. לכן לא ניסחנו את הכלל לפי משקלים. היינו אפוא צריכים לומר "שמות בני שתי הברות". צריך להוסיף לכאן את אָזֹר ואת אָבֹס - הן נדדו למקום לא-נכון. מוכרחים היינו לומר "צרי בהברה ראשונה". הרי יש שורה של מלים, שיש בהן צרי בהברה שנייה. ותינתן הערה, שהוועדה, באמרה "שתי הברות" נקטה את השיטה, שהשווא הנע איננו הברה.

הא' הנמן: רציתי להחזיר את הדיון מן הניסוח אל המלים. על "פָּאָה" ועל "מָאָה" נשמעו ערעורים, שמא כדאי לצרף אותן לשמות שבהם הצרי מתקיים, ואני חושב, שראוי לדון בכך. אין בידי כרגע החומר מהמקרא, אך אם הסמיכות, כגון "פָּאָת שדך" היא הצורה הנטויה היחידה במקרא, הרי ייתכן שהרגשתנו לקיים את הצרי בצורות כגון "פיאותיר" מוצדקת היא, וראוי אם כן לקבוע אותן בכלל היסודי. וברצוני להוסיף נימוק: אלה הן שתי מלים, שיש בהן אל"ף בעי"ן השורש. כבר קיימנו את הקמץ שלפני אל"ף הרבה פעמים בנטייה, בניגוד למשקל היסודי, ורצוי אולי לקיים גם את הצרי שלפני אל"ף יותר מאשר לפני עיצורים אחרים.

הא' מירסקי: בעניין פָּאָה העירו, כי יש בלשון מאוחרת נטיית פָּאָה בקיום הצרי. לא נוכל לשנות. לעשות כלל כנגד מה שכתוב במקרא, כנגד המצוי "פָּאָת ראשו". אבל אפשר לצאת ידי חובה ולומר, שבלשון המאוחרת מצויה צורה זו של נטייה. (הא' אברמסון: היכן?) העירו, שיש צורה כזו בלשון ההשכלה. זה לא הדבר היחיד שצריך יהיה להעיר עליו, שבסגנון מאוחר או בלשון משכילים נהגו בנטייה אחרת. אם ימצא תלמיד בספר של משכילים יו"ד אחרי "פיאות" - הוא יאמר: או שזה טעה או שהאקדמיה טעתה. אולי טוב יהיה להעיר הערה, והכול יבוא על מקומו בשלום. שהשווא יוצר הברה - זהו חידוש. לא כדאי לנו להעיר הערה כזו, שהשווא הנע יוצר הברה.

הא' רוזנטל: אני רוצה ללמד זכות על ההצעה של הוועדה בניגוד להצעה שלהא' צרפתי על אָבֹס, אָזֹר. במלים אלה בסמיכות היחיד הצרי מתקיים, ואילו בשמות שבסעיף 3 הצרי אינו מתקיים בסמיכות. אני מניח, שבשביל כך הפרידו בין הסעיפים. איני יודע, אם כדאי לחזור ולאחד אותם.

הא' אברמסון: הסברתי זאת קודם. ואף על פי כן חושבים, שאולי כדאי לצרף.

הא' בן-חיים: אני מבקש מן המליאה, שלא תשים לב אלא לעצם העניין - האם אנו רוצים שיתקיים צירי או לא. הניסוח יכול להשתנות, ואף מקומה של המלה המסוימת. אילו היינו רשאים לומר, שאנו מחליטים שבכל מקום בעברית החדשה הצירי מתקיים - היה קל ואולי אף טוב. אבל ידענו, שרבים בציבור יצעקו חמס על כך.

אני רוצה לשאול את המליאה האם, לדעתה, מָאָה או פָּאָה - שונה מן עָדָה - האם צריכה להיות נטייתן בשווא או בקיום הצירי? נחליט על המלים מָאָה, שָׁנָה, פָּאָה - על כל מלה לחוד.

הא' מלצר: ערערתי על שתי מלים: פֹּאֲתִי, מֵאֲתִי. בעניין פֹּאֲתִי אני מוכן לוותר. אך מֵאֲתִי מפריע לי, משום שזה נשמע כמו מְעוֹתִי.

הא' אברמסון: אני מציע להצביע על הרשימה הזו ולהשאיר לדיון את המלים מֵאֶה, פֶּאֶה.

בעד המלים המופיעות ברשימה של השמות הנוטים		
בביטול הצרי (בלי מֵאֶה, פֶּאֶה) הצביעו	12	
נגד	1	

הא' בן-חיים: צריך להתחשב גם במסורת הקריאה בתלמוד. ברגע שאנו אומרים שהצרי אינו מתקיים במלים אלה אבל מוציאים אנו מכללו מֵאֶה ואת פֶּאֶה - אנו מביאים לידי בלבול. נגיע לכך שיאמרו אף מֵאֶת, פֶּאֶת.

הא' אורבך: השיקול, שהכול צריך להיות עקיב, אינו השיקול שצריך להנחות אותנו, כאשר אנו באים לקבוע כלל. אפשר לומר פֶּאֶת ולהשאיר פֹּאֲתִיכם, וליד זה גם פֹּאֲתִיכם.

הא' אברמסון: האם יש פֹּאֲתִיכם באיזה מקום?

הא' אורבך: בתוספות נזיר נו ע"ב, ד"ה ודידך נמצא "פיאותיהם" [וע"י בן-יהודה, עמ' 4802].

הא' מלצר: שמחתי שהוחלט: אָבֵר - אֲבָרִים; ויש גם ניקוד אֲבָרִים בלי היחיד אִיבֵר, הנראה כהמצאה בלבד. ואם כן, למה לא יהיה כך גם פֶּאֶה - פֹּאֲתִי?

הא' אברמסון: אנו מניחים את זה פתוח. על מֵאֶה ועל פֶּאֶה עוד ימשיכו לדון.

הא' צרפתי: לפי משמע אוזניי אין שום הבדל בין שווא לצירי במלים אלה. על מה אנו מדברים?

הא' אברמסון: לא הוצאנו את התיבות הללו מהרשימה, אמרנו, שנדון בהן. יכול להיות שנגיע לכלל הסכמה, שהן שייכות לכלל. בשלב זה נפסיק את הדיון. אני מודה לכם ונועל את הישיבה.